

ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
« ВИДИ І ЖАНРИ НОМЕРІВ. РОБОТА З ВЕДУЧИМИ »**

Одеський Обласний центр української культури
Відділ народної творчості фольклору та етнографії

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
« ВИДИ І ЖАНРИ НОМЕРІВ.
РОБОТА З ВЕДУЧИМИ »**

2021р.

ВИДИ І ЖАНРИ НОМЕРІВ

1. Видові групи номерів.
2. Особливості деяких жанрів номерів.
3. Основні вимоги до номера.

Видові групи номерів

Основний «будівельний матеріал» у руках режисера масового дійства – номери найрізноманітніших видів і жанрів. Слід зазначити, що остаточного, раз і назавжди визначеного переліку жанрів, бути не може, тому що життя постійно змінює їх: щось відмирає, а щось, навпаки, виникає під впливом різних соціальних факторів. Основними ж, найбільш розповсюдженими в режисерській практиці є такі види і жанри номерів:

Слово. Розмовні (мовні) жанри – синтез літературного матеріалу з акторською майстерністю, а саме: виконання віршів (сольне), виконання прози, конферанс сольний, конферанс парний, фейлетон, монолог, скетч, пародія, інтермедія, дикторський текст, мовні ігри (буриме тощо), поетичні «місточки»-зв'язки.

Розмовні жанри в будь-якому театралізованому видовищі несуть основне ідейне навантаження. Специфіка мовної дії театралізованого заходу полягає в тому, що виконавець (ведучий, конферансьє) знаходиться на сцені найчастіше сам, у цьому випадку його партнером стає глядач, саме на нього спрямований мовний вплив. У театралізованих святах чи концертах мовний жанр може бути представлений окремим номером, але найважливіша роль – слову ведучого чи конферансьє. Саме від нього залежить і темпоритм свята, і загальний настрій, і контакт із глядачами, тому весь текст ведучого від початку до останнього слова має бути побудований за сценарними законами зі всіма ознаками драматургічного цілого із зав'язкою, кульмінацією, розв'язкою, певною ритмікою, що має зв'язок з основними номерами (блоками) свята чи концерту.

Музично-розмовні жанри – куплети, музичний фейлетон, монолог, скетч, літературно-музична композиція.

Музика. Інструментальний жанр – соліст-інструменталіст (фортепіано, скрипка тощо), оркестр симфонічний, оркестр духовий, оркестр народних інструментів, інструментальний ансамбль, джаз (етюди, ноктюрни, елегії, гуморески, прелюдії, класична і легка танцювальна музика тощо).

Музичний жанр може бути представлений у заході як окремі концертні номери і бути музичним лейтмотивом дійства, музичними заставками, паузами, тобто музичним фоном чи супроводом. У заходах, що безпосередньо присвячені музиці – музичних вітальнях, творчих персональних вечорах, музичних конкурсах, фестивалях тощо, музичний жанр – провідний, а може виступати і як головний герой, і як символ.

Вокальний жанр – виконання класичних творів, сольна естрадна пісня, виступ вокально-інструментальних ансамблів, виступ хору – академічний хор, народний хор, сольна народна пісня.

Музика в номерах: оригінального жанру, танцювальних тощо.

Хореографічний жанр

Класика – танець сольний, танець дуетний, група артистів балету.

Народний танець – сольний танець, група солістів, масовий танець.

Естрадний танець – сольний, танцювальний дует, ансамбль естрадного танцю.

Оригінальний жанр – пантоміма, гра на незвичних музичних інструментах, звуконаслідування, акробатичний номер, повітряний політ, жонглери, акробати, клоунада, ілюзійний атракціон, кінноспортивний номер.

Спортивний жанр – сольні номери художньої гімнастики, групові номери художньої гімнастики, акробатика (сольна і групова), танець на льоду.

Особливості деяких жанрів номерів

Зупинимось детальніше на особливостях деяких жанрів. Обов'язковим для кожного концерту чи видовища сконферанс. Він може бути стриманим, навіть суворим – лише оголошення номера, може бути тематичним, може представляти репризи, монологи, фейлетони, інтермедії - у цьому випадку вихід конферансьє перетворюється на самостійний концертний номер. Однак конферансьє повинен пам'ятати, що основним його завданням є об'єднання окремих розрізнених номерів у єдине ціле.

Конферансьє, по суті, є господарем видовища. Він повинен уміти надати вечору святковості, зробити його приємним, цікавим і для глядачів, і для артистів. Це нелегке завдання, і щоб стати конферансьє, потрібно мати особливі людські й акторські дані.

Насамперед конферансьє мусить досконало володіти словом, йому потрібно бути вправним імпровізатором, дотепником, співрозмовником, здатним відразу ж відповідним чином вплинути на глядача, обіграти непередбачену «накладку». Конферансьє повинен бути різноманітно обдарованим артистом, який сам уміє працювати в різних жанрах. У той же час, виявляти ці здібності він може лише в необхідні моменти, щоб не зіпсувати враження від виступу інших артистів, не заступити їх, а навпаки, сприяти яскравішому розкриттю індивідуальності кожного номера. Від конферансьє часто залежить структура концерту, тому він має володіти ще й організаторськими здібностями, відчувати атмосферу концерту, його ритм, темп, адже йому слід впливати на них – від цього залежить успіх видовища.

Розглянемо деякі складові частини конферансу, що можуть існувати й окремо, як самостійні концертні номери. Це насамперед – монолог, фейлетон, інтермедія.

Естрадний монолог – може бути ліричним, гострохарактерним, публіцистичним. Монолог – це форма естрадного виступу. У монологі розкриваються найрізноманітніші аспекти життя, але не так гостро як у фейлетоні, часом бувають поєднані розмовні та музичні частини.

Естрадний фейлетон. Естрадний фейлетон успадкував від газетного фейлетону окремі його риси: публіцистичність, гостру сатиричну спрямованість. Він має багату палітру сатири і гумору – від легкого жарту і м'якої іронії до іронії злої, до сарказму й гротеску.

Актор, виконуючи фейлетон, повинен звертатися до глядачів від власного імені, ніби він творець тексту.

Естрадна інтермедія або **мініатюра** – найчастіше інтермедією називають коротку сцену жартівливого змісту, що виконується одним або кількома акторами, це своєрідний мікроспектакль, де дія, як і в будь-якому спектаклі, відбувається на очах глядачів.

Скетч – маленька п'єса, яка виконується двома-трьома акторами, відрізняється від інтермедії тим, що у ній декілька сюжетних поворотів, а не один, як в інтермедії.

Інтермедію, сценку, скетч нерідко об'єднують спільною назвою – мініатюра. Зміст мініатюри повинен бути досить витонченим, дотепним.

Інші жанри номерів:

Частівки – музично-розмовний жанр. Особливість частівки – злободенність, гранична стислість, виразність форми, змістовність. Сучасна частівка, створена на конкретному матеріалі, є незамінним за своєю оперативністю жанром.

Пародія – досить поширений музично-розмовний жанр. Пародією називають гумористичну або сатиричну імітацію певного твору мистецтва з дотриманням лише зовнішніх ознак оригіналу. За своїм характером пародії поділяються на приятельський шарж і на сатиричну пародію.

Пантоміма – вистава, в якій передача інформації відбувається без слів, за допомогою рухів та міміки. В. Мейєрхольд говорив про цей жанр так: «...у цих мовчазних п'єсах при їх інсценізації розкривається для акторів і режисерів уся сила первинних елементів

Театру: сила маски, жесту, руху та інтриги.». Емоційний вплив пантоміми настільки великий, що до неї зверталися навіть великі майстри слова. Наприклад, Гоголь у своєму «Ревізорі». Згадаємо фінал комедії. Німа сцена – це масова пантоміма.

Основні вимоги до номера

Отже, основою видовища є номер – невеликий, завершений за змістом і думкою твір. Кожен номер має чітко визначені межі, має стрімкий розвиток, слово, звернене до глядача у номері, повинно бути живим, гострим, знаходити відгук у його душі. Включення концертних номерів у сценарій свята чи заходу має свої особливості. Номер – це головний складник сценарію, а головне – видовища, а тому він має відповідати певним вимогам.

Основні вимоги до номера:

- 1.** Відносна стислість, концентрація і завершеність дії. Обрані для концерту номери, а це стосується уривків, фрагментів, сцен, обов'язково повинні мати певну сюжетність і певну драматургію, чітку драматургічну конструкцію.
- 2.** Висока виконавська майстерність. Окрім професійного виконання, номер має бути відкоригований і поставлений режисером.
- 3.** Зміна жанрів і ритмів, яка дає наростання, нагнітання дії, тобто контраст номерів, який значно краще переключає увагу глядача з номера на номер. Якщо номер виконується у високому темпоритмі, потрібно або перекрити цей ритм ще вищим, або налаштувати глядачів на несподіваний спокій, зібраність, поглиблення. Контраст також створюється, якщо фольклорний номер інструментального ансамблю змінюється танцювально-музичним номером у стилі ретро або диско. Сміливе чергування номерів спричиняє необхідність перебудови сприйняття. Треба знайти емоційно-сміслові формули переходу від одного номера до іншого.
- 4.** Сумісність. Потрібно, разом з тим, пам'ятати, що не всі

жанри можуть бути у близькому сусідстві, є жанри, які не можуть бути сусідами у програмі (є зовнішні помітні ознаки несумісності серйозного фортепіанного твору, художнього читання класики і виступу танцюриста-ексцентрика; ансамблю скрипалів і жонглера-ілюзійніста; джаз-ансамблю і класичного балету). Крім того, не слід ставити поруч два масових колективи (оркестр і хор). Крім жанрового, потрібно враховувати і тематичне поєднання.

Програма концерту чи концертних номерів у театралізованому дійстві має бути складена за принципом наростання художньої і виконавської якості номерів. Не слід починати концерт з естрадних номерів, а закінчувати класичними. Матеріал, який складніше сприймати (філармонічні жанри), ставиться на початку концерту, оскільки він вимагає від слухачів великої уваги, внутрішньої зосередженості, у кінці ж концерту увага зазвичай розсіюється, і глядач отримує розрядку від веселих естрадних номерів, не витрачаючи великих зусиль на сприйняття.

Перший номер – це епіграф до всього театралізованого концерту, його титулка, його заголовна літера. Тож концерт слід починати з сильного, ефектного номера, який би міг привернути увагу глядачів.

Найважливішим компонентом номера є творча індивідуальність виконавця, завдяки якій створюється художній характер, сценічний образ. Завдання режисера - допомогти актору знайти свій образ, виявити риси артистичної особистості. «Режисер – дзеркало, яке відображає індивідуальні якості актора», - говорив В.І. Немирович-Данченко. Тож кожен номер, будь-якого жанру, є результатом клопіткої, щоденної праці його творця і несподіваних осяянь, вільної творчої імпровізації.

Ведучий заходу

Складовими успіху ведучого заходу є:

- Вміння увійти в контакт з учасниками чи глядачами.
- Врахування вікових та індивідуальних особливостей аудиторії.
- Ерудиція.
- Культура сцени та мови.
- Здатність творчо вирішувати нестандартні ситуації.
- Створення сценічного образу.

Концептуальність

Після опрацювання матеріалу слід приступити до творчої частини, першу ступінь якої можна назвати — народженням концепції.

Що таке концепція? Це ядро майбутнього тексту, його ідея. Концепцію можна порівняти зі каркасом, навколо якого згодом кріпляться факти, доводи, ілюстрації.

Укладаючи сценарій театралізованого заходу, автор повинен звернути увагу на чотири важливі композиційні елементи, а саме:

1. Пролог (експозиція, вступ).
2. Зав'язка або розвиток дії.
3. Основна частина.
4. Кульмінація.
5. Фінал.
6. Після дія.

Ця композиційна структура заходу поділяється на ряд циклів дії, що називаються епізодами. Кожний епізод розпадається ще на дрібніші частини, що є відносно завершеними (номер у концерті, документальний факт у святі, то- що). Композиція свята в загальних рисах нагадує структуру драми, але найважливіші її компоненти тут більш узагальнені і творчий монтаж ускладнюється величезною різницею характеру і форми матеріалу.

Найчастіше експозицією у святі виступають художнє оформлення території свята (воно об'єднує його частини і диктує ритм, слово); театралізована процесія, урочисті ритуали, марші, паради і т.п.

- **Зав'язкою** може бути театралізоване дійство за участю персоніфікованих образів, символів свята, які у сценці-суперечці дадуть поштовх до виявлення шляхів вирішення конфлікту у подальших елементах свята; запрошення відвідати та прийняти участь у подальших святкових заходах.

- **Розвиток дії** включає в себе театралізовані розповіді, всілякі ігрові моменти, розваги, театралізовані концерти.

- **Кульмінація**, як найвищий емоційний момент у розвитку дії, є конкретизацією ідеї, її виразом і має відбутися з максимальною увагою всіх присутніх на святі.

Завершує єдину дію **розв'язка (фінал)**, завдання якої закріпити у свідомості глядачів те, для чого було організоване свято. Вона несе в собі смислове навантаження, тому що є найоптимальнішим часом для максимальної активності всіх присутніх на святі, виявленої в масовому співі, покладанні вінків чи квітів, масових танцях та інших формах. Творчо осмислена і чітко вибудована композиція масового свята є передумовою безперервності його дії, ясності і завершеності художнього образу. В такій структурі і конфлікт виступає як специфічна форма відображення суперечливої, рухливої та мінливої дійсності.

Дуже важливою складовою театралізованого заходу є пролог.

Пролог (експозиція) — це початок заходу, вступна, вихідна частина сценарію. Початок у заході має велике значення, від якого залежить розвиток подій і настроїв глядачів у подальших його частинах. Він має активізувати увагу, зацікавити, заінтригувати. Пролог — це коротка, емоційна дія. Головне завдання прологу — психологічно підготувати глядача до заходу.

У пролозі застосовуються такі прийоми:

1. **Вербальний.** Це може бути театралізований початок, дискусійний початок, сенсація, незвичайна інформація (лист, вірш, представлення гостей).

2. **Ритуальний.** Це елемент внесення прапора, покладання квітів, церемонія вручення хліба й солі, запалювання вогню, хвилина мовчання, клятва, посвята, передача естафети тощо.

3. **Музичний.** Це виступ оркестру, звучання фанфар, виконання однієї чи декількох пісень.

4. **Кінопролог.** Кінокліп (демонстрування фрагментів фільму відповідно до темисвята).

5. **Застосування технічних ефектів.** Запуск кульок, показ кольорових гірлянд, панно, емблем, панорама відео презентацій.

Складовою **основної частини** заходу може бути концерт. Окрім музичних, вокальних, хореографічних номерів, тут можна застосувати живу газету, пантоміму, лялько-вий жанр, бальні танці, звуковий фотоальбом, виступ агіт-бригади, жартівливу оперу, тощо.

Шоу – це сценічне дійство. І відповідні закони сценічного дійства, пов'язані із зав'язкою, розвитком, сценічним конфліктом, кульмінацією, розв'язкою, які необхідно використовувати. Якись моменти з цього ланцюжка можна опустити, але сама ідея про орієнтацію на ці закони для організаторів необхідна.

Фінал. Окрім підсумкового оцінювання, у фіналі важливі два моменти: пом'якшення дією, словом, що об'єднує „сцену”; і дією, що об'єднує „зал” і „сцену” (загальна пісня, ритуальне дійство, дійство символами).

Специфіка масових заходів полягає у потужному емоційному впливові на людей. У великій аудиторії кожна окрема людина стає частиною натовпу і її поведінка скеровується масовою свідомістю, колективною емоцією. Отже сценарист-режисер масових заходів повинен враховувати це, брати на себе відповідальність і передбачати, який вплив на свідомість глядачів будуть мати ті чи інші прийоми і загальна ідейно-художня картина всього заходу.

Найбільший вплив на свідомість учасників досягається при вмiлому застосуванні у сценарії **засобів ідейно-емоційного впливу**, до яких у масовій виставі (дійстві) належать: живе слово, музика, кіно, інсценізація, світло і звук, піротехнічні ефекти, художньо-декоративне оформлення, масові сцени, символіка і колір, рух і пластика, дії виконавців. Від вмiлого використання і логічного поєднання всіх цих засобів залежить створення цілісного, естетичного та емоційного дійства. На цій основі базується і **театралізація** — висловлення

змісту матеріалу засобами театру (зрине розкриття драматургічного конфлікту і створення художнього образу вистави).

Якщо ці елементи присутні, тоді захід дійсно можна назвати театралізованим, в іншому випадку - це просто без ідейне видовище.

Особливістю масових театралізованих форм і їх відмінністю від театральних вистав є, по-перше: відсутність так званої «четвертої стіни», тобто безпосереднє залучення глядача до процесу дії; по-друге: в основі всіх мистецьких заходів знаходиться конкретна актуальна подія, яка їх викликає (звернення до фактів і документів та їх художня обробка); по-третє: постійний процес активації глядача; в четвертих: комплексний характер в сценарій масових свят включаються всі види, жанри та форми мистецтва.

Виходячи з цього формується і специфічна структура сценарію масових театралізованих заходів та особливості його створення.

Редакційна група:

Упорядник:

Завідувач відділу НТФЕ - Кучеренко С.Г.

Редактор:

Шеренгова О.Ю.

Комп'ютерна верстка:

Дем'янишина К.Г.

